SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2554

av Stina Larsson m.fl. (C)

Cirkulär ekonomi och kemikalier

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred nationell strategi för en cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt mål om att Sverige ska ha en cirkulär ekonomi på plats till 2040 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om offentlig upphandling som ett effektivt verktyg för en cirkulär omställning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att införa en lag om offentlig avyttring och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en differentierad konsumenträtt och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder som stärker möjligheter till reparation av produkter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta uthyrning av produkter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett utökat frival och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av uppföljning av textilinsamlingen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur en infrastruktur och innovation för en bred industriell textilåtervinning i Sverige kan främjas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att accelerera arbetet för mer textilåtervinning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den svenska bioekonomin och därmed möjligheten att ersätta bl.a. mer fossil plast och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa det nationella målet för matsvinn och arbeta för att fler delar av livsmedelskedjan bidrar till att minska matsvinnet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att följa upp hur den nya lagstiftningen om att aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor också behöver erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas fungerar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se förbrukade varor som resurser och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur den gröna skatteväxlingen kan utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av skatter för att de i högre grad ska styra mot hållbar konsumtion, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för donation av fler typer av varor och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett effektivt arbete mot miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att tillämpa ett riskbaserat synsätt och göra en helhetsbedömning mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svartlista företag som importerar produkter som ständigt visar sig bryta mot EU:s produktsäkerhetskrav, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hårdare krav på e-handelsplattformar och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samordning mellan EU:s kemikaliemyndighet Echa och EU:s nya tullmyndighet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja näringslivets omställning inför de kommande kraven på digitala produktpass och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

För Centerpartiet är klimatet vår tids största ödesfråga. Utan en cirkulär ekonomi som bryter fossilberoendet kommer vi inte att kunna reducera vår klimatpåverkan i den utsträckning som krävs för att begränsa den globala uppvärmningen och det ohållbara användandet av naturresurser. De linjära materialflöden vi byggt upp samhället kring måste brytas och ersättas med cirkulära kretslopp, där produkter används betydligt längre och där allt material kan recirkuleras för att bli insatsvaror i nya produktionsled. Insatser på detta område är också viktiga av konkurrensskäl för att näringslivet i Sverige ska ha goda förutsättningar framöver.

Centerpartiets cirkulära vision är ett samhälle där vi håller oss inom planetens gränser och slutar konsumera linjärt. Avfall betraktas som en resurs och vi tar vara på människans uppfinningsrikedom och innovationskraft för att öka resurseffektiviteten och fasa ut fossilberoendet en gång för alla. Det behövs en tydlig och väl kommunicerad vision i Sverige och därför behöver en bred nationell strategi för en cirkulär ekonomi tas fram (yrkande 1).

För att den cirkulära omställningen ska lyckas krävs det att politiken sätter ambitiösa mål som såväl offentlig sektor som näringslivet tillsammans ska arbeta mot. Vi vill se att Sverige inför ett nationellt mål om att ha en cirkulär ekonomi på plats till år 2040, samma år som vi anser att Sverige ska nå klimatneutralitet. Ska vi om cirka tjugo år ta bort lika mycket koldioxid som vi producerar så måste vi vidta åtgärder bortom punktkällorna och transportsektorn. Utsläppen som uppstår genom jungfrulig brytning, fortsatt linjära materialflöden och begränsad återvinning av bland annat kritiska material måste också reduceras. Det behövs tydliga etappmål på vägen till år 2040 samt att omställningen utvärderas regelbundet och på ett effektivt sätt (yrkande 2).

Den offentliga sektorn har stora möjligheter att påverka klimatomställningen och miljöarbetet i en mer progressiv riktning. Varje år upphandlas varor och tjänster för hela 800 miljarder kronor. Samtidigt lämnar koldioxidutsläppen och resurseffektiviteten från offentlig sektor mycket att önska. Priset är i de flesta upphandlingar avgörande för utvärdering och tilldelning. Ord som cirkulär, återvinningsbarhet och återbrukbar

återfinns sällan i upphandlingsunderlag och kravspecifikationer. Offentlig upphandling behöver i högre utsträckning användas som ett effektivt verktyg för en cirkulär omställning. Ett effektivt sätt är att införa ökande etappmål i syfte att öka andelen upphandlingar som ställer skarpa krav på cirkularitet och resurseffektivitet. Det gäller särskilt möbler, textilier och inredning i offentlig sektor där graden av produkter med återvunnet material är mycket låg. För att driva på denna utveckling vill vi sätta ett ambitiöst mål på exempelvis 20 % återvunnet i statens upphandlingar (yrkande 3).

Ytterligare en väg att driva på den cirkulära omställningen vore att införa en lag om offentlig avyttring. Myndigheter och kommuner har bland annat mycket möbler och elektronik som när de inte längre behövs i högre grad borde gå till återanvändning och återvinning. Det skulle kunna innebära att mycket mer material återanvänds. Det kan då handla om exempelvis inredning eller elektronik. Centerpartiet vill därför att en utredning tillsätts om hur en sådan lag skulle kunna utformas (yrkande 4).

Grunden för mindre miljöpåverkan och minskade klimatutsläpp är bättre kvalitet på produkter generellt. Därför bör en differentierad konsumenträtt utredas där vitvaror som säljs i Sverige ska hålla i minst 10 år och elektronik i minst 5 år. En förlängd reklamationsrätt på dessa produktkategorier skulle främja ett längre nyttjande och bättre grundkvalitet på produkterna (yrkande 5).

När produkter hålls i omlopp längre och återanvänds minskar också mängden avfall som genereras. Detta sparar energi och resurser som annars skulle ha gått till avfallshantering och återvinning av produkter som har en kort livslängd. Det är orimligt att det kan kosta mindre att köpa exempelvis en helt ny spis än att byta ut en trasig del. Därför bör arbetsgivaravgiften för reparatörer i första hand inom vitvaror och elektronik sänkas och den materialkostnad som hör till reparationen inkluderas i rot-avdraget för att öka möjligheterna att reparera istället för att köpa nytt och därför bör detta utredas. Det skapar också arbetstillfällen här jämfört med import av nya varor vilket ofta är fallet (yrkande 6).

Att hyra istället för att äga, särskilt när det gäller produkter som används sällan eller som har en lång livslängd, kan bidra till betydande utsläppsminskningar. Detta beror på att en delningsekonomi eller cirkulär ekonomi främjar effektivare resursanvändning, förlängd livslängd för produkter och minskad nyproduktion. Delningsekonomin behöver också främjas genom att göra det mer lönsamt. Därför bör det utredas att skatteavdraget som idag gäller för uthyrning av privatbostad vidgas till att omfatta även andra produkter. På så sätt blir den insats som ofta krävs av privatpersoner för uthyrning av mindre produkter mer värd och krånglet med deklaration av småintäkter försvinner (yrkande 7).

Näringslivet är motorn i den cirkulära omställningen. I propositionen 2025/26:108 Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning fanns förslag att flytta ansvaret för vissa avfallsflöden från kommunerna till verksamheterna vilket är ett steg i rätt riktning, men det är för begränsat. Det vore gynnsamt med att fullt ut införa den så kallade frivalsmodellen, där alla verksamheter som har vilja och förmåga ges möjlighet att själva ansvara för hanteringen av sitt avfall. Detta skulle minska det

kommunala monopolet, främja konkurrens och innovation samt ge företag bättre förutsättningar att utveckla cirkulära affärsmodeller anpassade för deras specifika verksamheter. Därför bör frivalet utökas (yrkande 8).

Sedan det den 1 januari 2025 blev förbjudet att slänga trasiga textilier i restavfallet och det istället samlas in separat har det på vissa platser i Sverige bildats textilberg eftersom förutsättningarna att ta emot och hantera volymerna inte alltid har varit tillräckligt goda. Regeringen har sedan tvingats ta ett steg tillbaka när det nu åter ska bli tillåtet att slänga trasig textil i hushållssoporna. Det är viktigt att få ordning på hanteringen men det finns ingen samlad kunskap kring hur textilinsamlingen fungerar. Det är inte känt hur flödena ser ut och bättre kunskap behövs för att kunna vidta rätt åtgärder. Naturvårdsverket bör därför få i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag i denna fråga (yrkande 9).

Att förlänga livslängden och hållbarheten på textilier innebär en stor miljö- och klimatnytta då det minskar beroendet av jungfruligt material och öppnar för att använda svensk skogsråvara i högre utsträckning. Genom ett producentansvar skulle mängden insamlad textil öka kraftigt och kan rentav leda till ett överskott av textilavfall i Sverige. Idag skickas mycket av den textil som inte går till förbränning till utlandet, vilket är en enorm resursförlust då den ofta förbränns eller hamnar på deponi där istället. En försvinnande liten andel av det exporterade återbrukas igen eller materialåtervinns. Centerpartiet vill istället att textiliernas livslängd förlängs, på plats här i Sverige. Det kan vi göra genom att stärka möjligheterna till en storskalig infrastruktur för sortering och fiberåtervinning, något som nästintill saknas helt idag, men som skulle gynna den växande svenska textiltillverkningen genom att ge den tillgång till återvunnen och giftfri insatsvara. Dessutom bör innovation inom området främjas (yrkande 10).

Behovet av en utvecklad infrastruktur för textilåtervinning har också blivit än mer tydligt under 2025 då trasiga textilier har börjat insamlas separat. Därför bör möjligheterna att införa ett textilkliv för både teknikutveckling och uppskalning inom textilåtervinning ses över för att i avvaktan på ett producentansvar för textilier införs i EU snabba på utvecklingen av textilåtervinning i Sverige (yrkande 11).

Den fossila plasten står samlat för en stor miljöpåverkan. En stor del av den fossila plast som tillverkas och importeras skulle med fördel kunna bytas ut mot biobaserade råvaror från den svenska skogen och restprodukter från skogsbruket kan också användas i nästa generations textil- och klädproduktion. Samtidigt är det viktigt att tillväxten i den brukade skogen fortsätter öka och att skogens biologiska mångfald stärks snarare än försvagas. Det finns idag ett flertal exempel på små entreprenörer som ligger långt fram i innovationen vad gäller biobaserade plaster och även textilier, något Centerpartiet välkomnar och vill se mer utav. Det finns också förslag kring hur denna bioekonomi kan stärkas i Bioekonomiutredningen (SOU 2023:84) (yrkande 12).

Att minska matsvinnet är bra för miljön på en mängd olika sätt. FN:s hållbarhetsmål för matavfall till 2030 innebär att matsvinnet ska halveras i butiks- och konsumentledet. Sveriges mål är att insatser ska vara på plats så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025. Vi anser att det behöver skärpas så att vi till år 2025 minskar matsvinnet med 30 procent och till år 2030 halverar matsvinnet i linje med åtagandet i Agenda 2030. För att kunna nå målen bör bland annat rapporteringskrav för livsmedelsbutiker till Naturvårdsverket införas för att få fram mer träffsäkra åtgärder. Även grossister bör omfattas på ett liknande sätt för att minska det samlade matsvinnet. Det får inte heller vara mer ekonomiskt lönsamt att kasta mat som

skulle kunna ätas av människor. Ett innovativt sätt att undvika detta är att ansluta sig till de digitala plattformar som är på snabb framväxt och som har till syfte att på ett enkelt sätt erbjuda en andrahandsmarknad för mat som är på väg att gå ut. Vi vill också förenkla och stötta det pågående arbetet med digitala innovationer för att skapa andrahandsmarknader (yrkande 13).

Från den 1 januari 2024 kommer förbud mot engångsmuggar som innehåller mer än 15 % plast. Därutöver kommer aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor också behöva erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas, vilket kommer ur EU-direktivet om engångsplast. I den senare delen behövs en livscykelanalys. Det kan nämligen bli kontraproduktivt och svårhanterligt för exempelvis snabbmatsställen. Det viktiga är att vi får bästa miljönytta av den nya lagstiftningen. Därför behöver effekterna av dessa nya lagar följas noga för att säkerställa miljöeffektiva system och minimera onödiga administrativa bördor (yrkande 14).

Centerpartiet vill införa en nollvision för avfall som en metod för att uppnå en hållbar konsumtion och produktion. Det innebär ett förhållningssätt som styr mot att produkter designas för att kunna återbrukas och återvinnas i sin helhet men också ett sätt att se på förbrukade varor som användbara resurser att bevara i kretsloppet snarare än avfall. För att förlänga resursers livslängd och värde vill vi också att EU tar fram en resurslagstiftning som komplement till dess avfallslagstiftning. Det är även av vikt att Sverige inom EU verkar för skärpta exportrestriktioner av avfall till länder utanför EU och OECD. Inom Europa har vi ofta goda förutsättningar att på ett mer miljömässigt sätt ta hand om det avfall vi genererar. Det minskar inte bara EU:s globala miljöpåverkan utan skapar också en värdefull tillgång av material som behövs i en modern, högteknologisk återvinningsindustri (yrkande 15).

Att beskatta utsläpp av växthusgaser och miljöförstöring är viktigt för att klara av klimatomställningen. För att stärka svensk konkurrenskraft och bidra till fler jobb är det samtidigt viktigt att detta kombineras med sänkta skatter på jobb och företagande. Centerpartiet vill fortsätta växla höjda skatter på miljöförstöring mot sänkta skatter på jobb och företagande. Därför vill vi fasa ut alla nedsättningar som i dag finns av koldioxidskatten, men inte på bekostnad av branschers konkurrenskraft. En utfasning behöver därför gå hand i hand med sänkta kostnader för branscher som påverkas, eller någon annan form av kompensation som hjälper till att ställa om. Det totala kostnadstrycket för branschen ska med andra ord inte höjas, men alla företag och branscher måste betala fullt pris för sina utsläpp (yrkande 16).

De nuvarande miljöskatterna behöver ses över i syfte att stärka miljöstyrningen och minska de delar som inte styr mot en mer miljövänlig konsumtion. De miljöskatter som i utvärderingar inte har någon, eller liten, miljöstyrande effekt bör antingen växlas mot bredare skattebaser eller göras om för att få en starkare miljö- och klimatstyrande effekt. Det bör även göras en grundlig översyn av skatter som kan motverka övergången till en mer cirkulär ekonomi och där vissa skatter som bland annat kring kemikalier kan behöva justeras för att uppnå bästa miljönytta, där ett exempel är kemikalieskatten på begagnad elektronik. För att trygga konsumenten från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak bör det utredas om de bör omfattas av kemikalieskatt. Samtidigt finns det en problematik i en alltför strikt kemikalielagstiftning som inte tar hänsyn till andra viktiga miljöfaktorer, däribland resurseffektivitet och cirkulära materialflöden. Idag är lagstiftningen utformad som så att en hel del gamla produkter och vissa typer av avfall måste förbrännas om en hundraprocentig

reningsgrad inte kan uppnås vid återvinning eller återtillverkning. Detta berör i särskilt hög utsträckning cirkuleringen av byggmaterial, möbler och golv (yrkande 17).

Donationer av varor som av olika skäl annars skulle kasseras, exempelvis varor som har gått ut ur sortimentet eller närmar sig utgångsdatum men fortfarande går att använda, bidrar till mindre miljöpåverkan och underlättar livet för de som har behov av dem. Detta behöver underlättas av regelverk kring skatter och moms och där det idag är otydligt när det gäller andra varor än matvaror. Regelverk behöver underlätta för donationer även för andra typer av varor (yrkande 18).

Det krävs fler åtgärder i arbetet mot miljöbrottslighet som samtidigt inte medför ett betungande regelverk som försvårar för seriösa aktörer att verka. Det är centralt att i högre grad kunna både förebygga och upptäcka miljöbrottslighet, och för det krävs bland annat större samverkan mellan myndigheter, en bättre process kring tillståndsgivning samt effektivare tillsyn på fältet. Miljöstraffrättsutredningen har varit på remiss men har ännu inte tagits vidare. Det kan också finnas ytterligare saker som behöver ses över (yrkande 19).

För att främja cirkulära materialflöden måste ett riskbaserat synsätt tillämpas, och en helhetsbedömning mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet måste göras. Därför vill Centerpartiet se ett utredningsuppdrag till Kemikalieinspektionen som syftar till att undersöka hur man kan uppdatera lagstiftningen för att väga målen om cirkulära resursflöden och en giftfri miljö mot varandra. Detta skulle gynna både miljön och flertalet återvinningsindustrier som i dagsläget blir tvungna att skicka uttjänta varor till förbränning trots att de skulle kunna återbrukas igen (yrkande 20).

I dag finns det inga kraftfulla sätt att sanktionera företag som upprepade gånger säljer olagliga varor via e-handelsplattformar. De kan under ett kort tag bli avstängda men inte mycket mer. Centerpartiet vill ta tag i det här med hjälp av EU:s nya tullreform, som kommer skapa mycket bättre informationsinsamling om produkter som importeras till EU. Vi vill att företag som sålt varor med för höga halter av kemikalier som bryter mot EU:s regler under ett tag ska förbjudas att sälja sina varor i Europa och svartlistas på en EU-gemensam lista, och att e-handelsplattformar tydligt ska visa att dessa företag upprepade tidigare gånger funnits bryta mot EU:s säkerhetskrav. Vi vill dessutom säkra att inga produkter som inte klarar gränsvärden för skadliga ämnen letar sig in på den inre marknaden. Om ett företag upprepade gånger bryter mot produktsäkerhetskrav vill vi ställa högre beviskrav på att deras produkter är säkra, ett system som inspireras av IUU Regulation (yrkande 21).

Vi måste ställa hårdare krav på e-handelsplattformarna. I dagsläget är det omöjligt att veta om de produkter man som konsument köper följer EU:s alla kemikalieregler, vilket också Kemikalieinspektionens rapporter ständigt visar. I dag anses konsumenten vara importör vid direktimport, så allt ansvar ligger på oss. EU:s tullreform ändrar på detta, och istället blir e-handelsplattformen ansvarig importör. Om produkter bryter mot EU:s säkerhetsregler är det därmed e-handelsplattformen som är ansvarig, inte vi som konsumenter. Detta, tillsammans med de hårdare krav på e-handelsplattformar som sätts upp i Digital Service Act, bör som ett första steg styra upp i djungeln som e-handelsplattformar är. Om vi märker att detta inte är tillräckligt vill vi gå fram med ännu tuffare politik mot e-handelsplattformar som inte sköter sig (yrkande 22).

När tullen och Kemikalieinspektionen genomför kontroller gemensamt på Arlanda får det väldigt bra resultat. Vi vill därför att EU:s kemikaliemyndighet och den snart

nyinrättade tullmyndigheten har ett nära samarbete och informationsdelning, för att bättre kunna stoppa de olagliga och giftiga produkter som ofta direktimporteras via e-handelsplattformar (yrkande 23).

Det är viktigt att svenska företag har goda möjligheter att ligga i framkant i omställningen mot en mer cirkulär ekonomi. De kommande digitala produktpassen som ska ge hållarbarhetsinformation till bland annat konsumenter kommer att börja gälla successivt från mitten av 2027. Det kommer att ställa krav på producenter att kunna redovisa bredare hålbarhetsdata som exempelvis reparerbarhet och förekomst av farliga ämnen som då kommer att variera mellan olika produktkategorier. Förberedelsearbetet kan ta tid och behöva påbörjas även om kraven kan komma att se olika ut för skilda produktslag. Det kan vara ett komplicerat arbete men kan också ligga till grund bättre konkurrenskraft. Därför bör näringslivets omställning inför de kommande kraven på digitala produktpass främjas (yrkade 24)

Stina Larsson (C)

Julia Algotsson (C)

Rickard Nordin (C)

Emma Brihall (C)

Ulrika Heie (C)

Birte Sandberg (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Anders Ådahl (C)

Martin Ådahl (C)